

HELSINKİ KONFERANSINDA BİLİM

1975 Ağustos'unda sonuçlanan HELSINKİ Avrupa Güvenliği ve İşbirliği KONFERANSI'nın Son Belge'si "her katılan Devlet'in "bu metni olabildiğince geniş dağıtacak ve tanıttacak" oluşunu da karara bağlamakta idi. 33 Avrupa devleti ile Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinin imzaladığı bu Son Belge'de Türkiye'nin de imzası var. Ne varki Türkiye'li aydınların bile bu metnin kapsamı konusunda henüz yeterli bilgisi yok. "Yeryuvarı ve İnsan" belge'nin yerbilimcilerimizi doğrudan ilgilendiren bölümlerini tanıtmayı bir görev bilmekte.

Belge'nin Bilim ve Teknoloji başlıklı 4. bölümünün metni aşağıda sunulmakta. Tüm katılan - Devletlerin hayata geçirmeye söz verdikleri bu ilkelerin kendi alanlarında yerbilimciler için yol gösterici nitelikte oldukları inanılmaktadır.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

Katılan - Devletler

Bilimsel ve teknolojik işbirliğinin, aralarında güvenlik ve işbirliğinin güçlenmesine - ortak çıkar konusu sorunları etkili biçimde çözüme ve insan yaşamı koşullarının iyileşmesine yardımcı olmakla - önemli bir katkıda bulunduğu inancı ile,

Böyle bir işbirliğini geliştirirken bilimsel ve teknolojik gerçekleştirmelerin incelenmesini ve aktarılmasını olduğu kadar, karşılıklı olma temeli üzerine ve ilgili taraflarca anlaşmaya varılmış alanlarda böyle gerçekleştirmelerin açık tutulmasını kolaylaştırmak yolu ile bilgi ve tecrübe alış-verişini oluşturmamanın önemli olduğunu düşünerek,

Karşılıklı yarar sağlayan işbirliği için olanakları saptama ve bunun ayrıntılarını geliştirme işinin, potansiyel ortaklara, başka bir deyimle, katılan - Devletlerin yetkili örgütlerine, kurumlarına, şirketlerine, bilginlerine ve teknoloji uzmanlarına düştüğü düşüncesiyle,

Böyle bir işbirliğinin hükümetler düzeyinde ve hükümetler dışı düzeyde, örneğin hükümetlerarası ve başka anlaşmalar, uluslararası programlar, işbirliği projeleri ve ticaret yoluyla ve - doğrudan doğruya temaslarla kişisel temasları da kapsamak üzere - başka temas yollarını da kullanarak geliştirebileceğini ve uygulanabileceğini açıklayarak,

Araalarında bilimsel ve teknolojik işbirliğini daha da geliştirmek için önlemler alma gereğinin bilinci ile,

İŞBİRLİĞİNİ GELİŞTİRME OLANAKLARI

— Bilimsel ve teknolojik işbirliğinin daha da iyileşmesi için olanakların varlığını kabul ederler, ve bu amaçla, böyle bir işbirliğine engelleri, özellikle aşağıdaki yollarla kaldırma niyetlerini belirtirler:

— Bilimsel ve teknolojik araştırma ve işbirliği konuları ile ilgili taraflar arasında, bilimsel ve teknolojik bilginin -böyle bir işbirliğine ilişkin bilgiyi de kapsamak üzere- verişimindeki ve dağıtımındaki olanaklarının iyileştirilmesi;

— Bilim adamı ve uzman değişimleri, konferanslar ve işbirliği çerçevesinde bilim adamlarının ve uzmanların uluslararası ziyaretlerinin - programlarını da kapsamak üzere - örgütlenmesinin etkili biçimde uygulanması ve iyileştirilmesi;

— Bilim ve teknoloji alanında uygulamalı araştırma ve bu alanda elde edilen sonuçların transferinde ticaret yollarının ve girişimlerinin, düşün ve sanayi mülkiyeti haklarına ilişkin belgeleri de sağlayarak, daha geniş kullanılması;

İŞBİRLİĞİ ALANLARI

Karşılıklı çıkar sağlayan yararlı proje ve düzenlemelerin bulunması ve geliştirilmesi işinin, katılan - Devletlerde potansiyel ortaklara düştüğünü kaydederek, aşağıda örnek olarak belirtilmiş alanlarda işbirliğini geliştirme olanaklarının varolduğunu düşünürler:

Tarım

Topraktan ürün alma ve hayvan yetiştiriciliğinin verimliliğini arttırmak amacıyla, yeni yöntemler ve teknolojilerde araştırma yapılması; tarım kimyanın uygulanması; tarım araçlarının çizimi, yapımı ve kullanımı sulama teknolojisi ve tarımsal toprakları iyileştirmede başka çalışmalar;

Enerji

Varolan akaryakıt ve hidroenerji kaynaklarının kullanılmasına, iyileştirilmesine yönelik enerjinin üretimi, taşınması ve dağıtılması konusunda yeni teknolojiler ile, nükleer, jeotermik ve güneş enerjilerini de kapsamak üzere, yeni enerji kaynakları alanında araştırma;

Yeni Teknolojiler ve Kaynakların Rasyonel Kullanılması

Özellikle enerji tüketimini azaltmak ve döktüntüleri küçültmek ve ortadan kaldırmak amacı ile yeni teknolojiler ve gereçler üzerinde araştırma;

Taşıma Teknolojisi

Taşıma teknolojisi, taşıma araçları alanında araştırma, konteynerle taşıma ve taşıma güvenliğini kapsamak üzere,

uluslararası, ulusal ve kentsel şebekelerinin geliştirilmesine ve işletilmesine uygulanan teknoloji;

Fizik

Tüksek enerji fiziği ve plazma fiziği alanlarındaki sorunları inceleme, kuramsal ve deneysel nükleer fizik alanında araştırma;

Kimya

Elektro-kimya ve polüimerler, doğal maddeler, maden ve bileşimler kimyası, ilerlemiş kimya teknolojisinin, özellikle maddesel değişim işleminin daha geliştirilmesi; kimya alanında varılan son sonuçların sanayi alanına, yapı kesimine ve ekonominin başka kesimlerine uygulanması; Meteoroloji ve Hidroloji

Verilerin derlenmesi, değerlendirilmesi ve aktarılması ile hava hidroloji tahminlerinde kullanılması yöntemlerini de kapsamak üzere, meteorolojik ve hidrolojik araştırma;

Oseonografi

Hava, deniz karşılıklı etkilerinin incelenmesini de kapsamak üzere, oseonografik araştırma;

Deprem Bilimi Araştırması

Depremlerin ve bunlara ilişkin jeolojik değişmelerinin tahmin ve incelenmesi, depreme dayanıklı yapılar teknolojisinin geliştirilmesi ve bu alanda araştırma;

Glasyoloji, Permafrost ve Soğuk İklim Koşullarında Yaşama Sorunlarının Araştırılması

Glasyoloji ve permafrost üzerinde araştırma; taşıma ve yapı teknolojisi; ağır iklim koşullarına ve yerli halkların yaşama koşullarındaki değişikliklere insanın kendisini uydurması;

Bilgisayar, Haberleşme ve Enformasyon Teknolojileri

Bilgisayarlar, telekomünikasyon ve enformasyon sistemlerinin geliştirilmesi; iş yönetimi sistemlerinde, üretim yöntemlerinde, otomasyonlarda, ekonomik sorunların incelenmesinde, bilimsel araştırmada ve enformasyonun derlenmesinde, işlenmesinde ve dağıtımında kullanımlarını da kapsamak üzere, bilgisayar ve telekomünikasyonlarla ilgili teknoloji;

Uzay Araştırması

Uzay araştırması ve özellikle yapay uydular ve deney roketleri yardımı ile, dünyanın doğal kaynaklarının ve doğa geçresinin uzaktan gözetleme yolu ile incelenmesi;

Tıp ve Halk Sağlığı

Kardiyo-vasküler, tümör ve virüs hastalıkları, molekül biyolojisi, nörofizyoloji üzerinde araştırma; yeni ilaçların geliştirilmesi ve denenmesi, pediatri, gerontoloji ve sağlık hizmetlerinin örgütlenmesi ve teknikleri ile günümüz sorunlarının incelenmesi;

Çevre Araştırması

İnsan çevresine ilişkin belirli bilimsel ve teknolojik sorunlarının araştırılması.

İŞBİRLİĞİ BİÇİMLERİ VE YÖNTEMLERİ

Bilimsel ve teknolojik işbirliğinde, özellikle, aşağıdaki biçimlerin ve yöntemlerin kullanılması gerektiği yolundaki görüşlerini belirtirler:

— Kitapların, dergilerin ve bilimsel ve teknolojik yayınların ve belgelerin ilgili örgütler, bilim ve teknoloji kurum-

ları, şirketler ve bilim adamları ve teknoloji uzmanları arasında dağıtımı ve değişimi ile, yayınların özetlenmesi ve düzenlenmesi konusunda uluslararası programlara katılma;

— Laboratuvarın kullanılması, bilimsel kitaplıklar ve başka belge merkezlerinin kullanılmasını da kapsamak üzere, danışmanlar, konferanslar ve araştırmalar yapılması gibi amaçlarla, karşılıklı anlaşma ve öteki düzenlemeler temel üzerine, bilim adamları ve teknoloji uzmanları arasında doğrudan temaslar ve haberleşmeler ile değişim ve ziyaretler;

— Yabancı bilim adamları ve teknoloji uzmanlarının da katılmaları ile, bilimsel ve teknolojik nitelikte, uluslararası ve ulusal konferanslar, sempozyumlar, seminerler, kurslar ve başka toplantılar düzenleme;

— Olanaklı ve uygun düşen durumlarda, bilimsel ve teknolojik araştırma enstitüleri ve örgütleri arasında deney ve araştırma sonuçları alış-verişini ve araştırma programları arasında bağ kurulmasını kapsamak üzere, bütün ilgili taraflar arasında danışma ve anlaşma temeli üzerinde, karşılıklı çıkar sağlayan projelerin ve programların ortaklaşa hazırlanması ve uygulanması;

— Uygun düşen durumlarda, ortak araştırma ve geliştirme program ve projelerinin yürütülmesi konusunda, anlaşlıkları alanlarda, firmalar ve şirketler arasında, karşılıklı yarar sağlayan işbirliği anlaşmaları yapılmasını da kapsamak üzere, teknolojik ve bilimsel gelişmeleri saptama ve seçme için ticaret yollarının ve yöntemlerinin kullanılması;

Bilim politikası konusunda, özellikle araştırmanın yönlendirilmesi ve yönetilmesine ilişkin genel sorunlarla ve işbirliği temelinde dayanan bilimsel ve deneysel araçların daha iyi kullanılması konularında, belirli sürelerle görüş ve bilgi alış-verişini yapılmasının istenmeğe değer olacağını düşünürler;

Bu belgede tanımlanan işbirliği biçimleri ve yöntemleri ile, bölge ve alt-bölge niteliğindeki de kapsamak üzere, bilim ve teknoloji alanında işbirliğini geliştirmede varolan ikili ve çok taraflı işbirliği uygulamalarının daha geniş kullanılmasını öğütlerler;

Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi, bilgi ve deney alış-verişinin iyileştirilmesinde olduğu kadar, yarar sağlayan öteki işbirliği biçimlerinin geliştirilmesi konularında da, bilim ve teknoloji alanında varolan uluslararası, hükümetlerarası ve hükümetlerdışı örgütlerin olanaklarından ve araçlarından daha etkili biçimde yararlanmayı da öğütlerler;

— Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonunda, çeşitli uluslararası örgütlerde projeler ve araştırmalar konusunda kullanılan modelleri gözönünde tutarak çok taraflı işbirliğini genişletme olanaklarının incelenmesi ve kendi alanlarında tanınmış uzmanları daha genç bilim ve teknoloji adamları ile yanyana getirecek niteliktekiler gibi konferanslar, sempozyumlar, incelemeler ve çalışma gruplarına öncülük etme olanaklarının incelenmesi,

— UNESCO ve öteki uluslararası örgütlerinkini de kapsamak üzere, belirli uluslararası bilimsel ve teknolojik işbirliği programlarına özellikle bu programların amaçlarına erişme yolunda sürekli ilerlemenin sürdürülmesi, enformasyona katkılar ve bilgiler işlenmesi konularına ilişkin UNISIST'in programları yolları ile katılmak.